

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR LIETAS IEROSINĀŠANU

Rīgā

2024. gada 1. jūlijā

Satversmes tiesas 4. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Jānis Neimanis, tiesneši Gunārs Kusiņš un Artūrs Kučs,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto SIA "Pro Vape" (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 67/2024),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt 2024. gada 11. janvāra likuma "Grozījumi Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likumā" (turpmāk – Grozījumi) 4. pantu, ciktāl ar to Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma (turpmāk – Likums) 3. panta pirmā daļa papildināta ar 8. punktu un otrās daļas 4. punkts izteikts jaunā redakcijā, un 19. pantu, kā arī Likuma 3. panta piektās daļas 3. punktu, ciktāl tas attiecas uz Likuma 3. panta otrās daļas 4. punktā norādītajām piedevām, (turpmāk – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme)

1. pantam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem un spēkā neesošu no 2024. gada 8. februāra.

2. Ar Grozījumu 4. pantu citstarp Likuma 3. panta pirmā daļa papildināta ar 8. punktu, kurš noteic: “Aizliegts laist tirgū elektronisko smēķēšanas ierīču šķidrums un tabakas aizstājējproduktus, kas satur aromatizētājus, izņemot aromatizētājus, kas rada tabakas smaržu vai garšu. Atļautie aromatizētāji, kas rada tabakas smaržu vai garšu, ir noteikti šā likuma pielikumā.”

Tāpat ar Grozījumu 4. pantu Likuma 3. panta otrās daļas 4. punkts ir izteikts jaunā redakcijā, saskaņā ar kuru ir aizliegts laist tirgū tabakas izstrādājumus, ja smēķēšanai paredzētu tabakas izstrādājumu, arī jaunieviestu tabakas izstrādājumu, sastāvā ir piedevas, kas atvieglo ieelpošanu vai nikotīna uzņemšanu, tajā skaitā mentols, tā analogi un geraniols.

Ar Grozījumu 19. pantu Likums ir papildināts ar pielikumu, kurā ir norādīts tādu aromatizētāju saraksts, kuri rada tabakas smaržu vai garšu un kurus atļauts pievienot elektronisko smēķēšanas ierīču šķidrumiem un tabakas aizstājējproduktiem.

Savukārt Likuma 3. panta piektās daļas 3. punkts paredz, ka elektroniskās smēķēšanas ierīces, uzpildes tvertnes un nikotīnu saturošu vai nesaturošu šķidrums atļauts laist tirgū tikai tādā gadījumā, ja nikotīnu saturošs vai nesaturošs šķidrums nesatur šā panta otrās daļas 1., 2., 3., 4. un 5. punktā norādītās piedevas.

Grozījumu 18. pants noteic, ka grozījums šā likuma 3. panta otrajā daļā par 4. punkta izteikšanu jaunā redakcijā stāsies spēkā 2024. gada 1. augustā, bet Likuma 3. panta pirmās daļas 8. punkts un Likuma pielikums stāsies spēkā 2025. gada 1. janvārī.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;

5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei. Pieteikumā ir apstrīdēta likuma normu satversmība. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

Pieteikuma iesniedzēja ir kapitālsabiedrība, kuras saimnieciskā darbība ir elektronisko smēķēšanas ierīču, to uzpildes tvertņu un šķidrumu, kā arī tabakas aizstājējproduktu, tai skaitā nikotīna spilventiņu, ražošana un izplatīšana. Gan elektronisko smēķēšanas ierīču šķidrumu, gan tabakas aizstājējproduktu būtiska piedeva esot aromatizētāji, jo bez tiem minētajiem produktiem neesot nedz garšas, nedz smaržas. Taču apstrīdētās normas paredzot aizliegumu no 2024. gada 1. augusta laist tirgū elektronisko smēķēšanas ierīču šķidrumus un tabakas aizstājējproduktus, kuru sastāvā ir tādas piedevas kā mentols, tā analogi un geraniols, savukārt no 2025. gada 1. janvāra tādus produktus, kuri satur jebkādus aromatizētājus, izņemot aromatizētājus, kas rada tabakas smaržu vai garšu. Tā kā Pieteikuma iesniedzējai esot nepieciešami vairāki mēneši jaunu produktu saskaņošanai un laišanai tirgū, tad apstrīdētās normas jau tagad tai liekot pieņemt lēmumus par savu turpmāko saimniecisko darbību. Tādējādi ar apstrīdētajām normām esot aizskartas Pieteikuma iesniedzējai Satversmes 105. panta pirmajos trīs teikumos ietvertās tiesības uz īpašumu. Tāpat ar apstrīdētajām normām esot pārkāpts Satversmes 1. pantā ietvertais tiesiskās palāvības aizsardzības princips.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir tiesīga iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

6. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu pieteikumu var iesniegt tikai tad, ja ir izmantotas visas iespējas aizstāvēt aizskartās tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu nav.

Apstrīdētās normas nepārprotami noteic, ka Pieteikuma iesniedzējai no 2024. gada 1. augusta būs aizliegts laist tirgū elektronisko smēķēšanas ierīču šķidrumus un tabakas aizstājējproduktus, kuru sastāvā ir tādas piedevas kā mentols, tā analogi un geraniols. Savukārt no 2025. gada 1. janvāra tai būs aizliegts laist tirgū elektronisko smēķēšanas ierīču šķidrumus un tabakas aizstājējproduktus, kas satur jebkārus aromatizētājus, izņemot aromatizētājus, kas rada tabakas smaržu vai garšu. Kompetentas iestādes izdota administratīvā akta, kas konkretizētu šo aizliegumu attiecībā pret Pieteikuma iesniedzēju, apstrīdēšana un pārsūdzēšana būtu formāla, jo nemainītu apstrīdētajās normās noteikto aizliegumu. Tādējādi tai nav iespēju aizstāvēt savas pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas otrais teikums nosaka: “Ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskārums brīža.”

Kā secināts iepriekš šā lēmuma 5. punktā, lai arī apstrīdētajās normās noteiktais aizliegums laist tirgū elektronisko smēķēšanas ierīču šķidrumus un tabakas aizstājējproduktus, kuru sastāvā ir tādas piedevas kā mentols, tā analogi un geraniols, stāsies spēkā 2024. gada 1. augustā, savukārt aizliegums laist tirgū minētos produktus, kas satur jebkārus aromatizētājus, izņemot aromatizētājus, kas rada tabakas smaržu vai garšu, stāsies spēkā 2025. gada 1. janvārī, jau šobrīd Pieteikuma iesniedzējai ir jāveic darbības savas komercdarbības pielāgošanai apstrīdēto normu prasībām. Tādējādi termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no 2024. gada 8. februāra, kad stājās spēkā Grozījumi, ar kuriem tika pieņemtas apstrīdētās normas.

Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2024. gada 31. maijā. Tātad minētais termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtais daļas otrajā teikumā noteiktajām prasībām.

7. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums. Par juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē atzīstama juridiskā argumentācija, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība katrai pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 1. pantā ietvertajam tiesiskās paļāvības aizsardzības principam.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka atbilstoši tiesiskās paļāvības aizsardzības principam valsts iestādēm savā darbībā jābūt konsekventām attiecībā uz to izdotajiem normatīvajiem aktiem un jāievēro tiesiskā paļāvība, kas personām varētu rasties saskaņā ar konkrētu tiesību normu. Savukārt indivīds atbilstoši šim principam var paļauties uz likumīgi izdotas tiesību normas pastāvību un nemainīgumu. Viņš droši var plānot savu nākotni saistībā ar tiesībām, ko šī norma piešķirusi. Tomēr tiesiskās paļāvības aizsardzības princips neizslēdz iespēju grozīt pastāvošo tiesisko regulējumu. Pretēja pieeja novestu pie valsts nespējas reaģēt uz mainīgajiem dzīves apstākļiem. Vienlaikus, grozot tiesisko regulējumu, ir jāņem vērā tās tiesības, uz kuru saglabāšanu vai īstenošanu personai var būt izveidojusies pamatota un saprātīga paļāvība (*sal. sk. Satversmes tiesas 2013. gada 12. jūnija sprieduma lietā Nr. 2012-2101 10.1. punktu*).

Tādējādi, lai izvērtētu, vai tiesību akts, kas noteic atkāpšanos no personai piešķirtām tiesībām, atbilst tiesiskās paļāvības aizsardzības principam, jānoskaidro: 1) vai personai ir radusies tiesiskā paļāvība uz konkrētu tiesību saglabāšanu vai īstenošanu un 2) vai ir ievērots saprātīgs līdzsvars starp personas tiesiskās paļāvības aizsardzību un sabiedrības interešu nodrošināšanu (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 12. jūnija sprieduma lietā Nr. 2012-2101 10.1. punktu*). Savukārt, lai noskaidrotu, vai personai bija radusies tiesiskā paļāvība uz konkrētu tiesību saglabāšanu vai īstenošanu, Satversmes tiesai jāizvērtē, vai personas paļaušanās uz tiesību normu ir pamatota un saprātīga un vai tiesiskais regulējums pēc savas būtības ir pietiekami noteikts un nemainīgs, lai tam varētu uzticēties (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas*

2021. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2020-30-01 12. punktu un 2021. gada 3. decembra sprieduma lietā Nr. 2021-12-03 7.2. punktu).

Pieteikuma iesniedzēja norādījusi, ka pirms apstrīdēto normu spēkā stāšanās Likums neparedzēja aromatizētāju ierobežojumus attiecībā uz tās ražotajiem produktiem, tādēļ tai bija radusies tiesiskā paļāvība, ka šāds piedevu ierobežojums netiks ieviests pēkšņi un bez tiesiska pamata. Turklāt tā esot paļāvusies, ka grozījumi normatīvajā regulējumā būs samērīgi un nenoteiks pēc būtības pilnīgu piedevu aizliegumu bez samērīgāku risinājumu izvērtēšanas. Tāpat Pieteikuma iesniedzēja esot paļāvusies, ka uz tās ražotajiem produktiem, kuru sastāvā neesot tabaka, netiks attiecināts tiesiskais regulējums, kas paredzēts tabakas produktiem.

Tomēr pieteikumā nav ietverts juridiskais pamatojums tam, vai Pieteikuma iesniedzējas paļaušanās uz iepriekš spēkā esošajām Likuma normām, kas nenoteica aromatizētāju ierobežojumus attiecībā uz elektronisko smēķēšanas ierīču šķidrumiem un tabakas aizstājējproduktiem, ir bijusi pamatota un saprātīga un vai tiesiskais regulējums pēc savas būtības ir bijis pietiekami noteikts un nemainīgs, lai tam varētu uzticēties. Turklāt pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums tam, kāpēc konkrētajā situācijā nav ievērots saprātīgs līdzsvars starp personas tiesiskās paļāvības aizsardzību un sabiedrības interešu nodrošināšanu.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 1. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

8. Pieteikumā ir sniegts lietas faktisko apstākļu izklāsts un juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem. Pieteikumam ir pievienoti dokumenti, kas nepieciešami lietas apstākļu noskaidrošanai. Tas šajā daļā atbilst arī pārējām Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. pantu, Satversmes tiesas 4. kolēģija

nolēma:

1. Ierosināt Satversmes tiesā lietu “Par 2024. gada 11. janvāra likuma “Grozījumi Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likumā” 4. panta, ciktāl ar to Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma 3. panta pirmā daļa papildināta ar 8. punktu un otrās daļas 4. punkts izteikts jaunā redakcijā, un 19. panta, kā arī Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma 3. panta piektās daļas 3. punkta, ciktāl tas attiecas uz šā likuma 3. panta otrās daļas 4. punktā norādītajām piedevām, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem” pēc SIA “Pro Vape” pieteikuma (pieteikums Nr. 67/2024).

2. Uzaicināt institūciju, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimu – līdz **2024. gada 2. septembrim** iesniegt Satversmes tiesai atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu.

3. Atteikties ierosināt lietu par 2024. gada 11. janvāra likuma “Grozījumi Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likumā” 4. panta, ciktāl ar to Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma 3. panta pirmā daļa papildināta ar 8. punktu un otrās daļas 4. punkts izteikts jaunā redakcijā, un 19. panta, kā arī Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma 3. panta piektās daļas 3. punkta, ciktāl tas attiecas uz šā likuma 3. panta otrās daļas 4. punktā norādītajām piedevām, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Jānis Neimanis